
ВІННИКОВА Л.Ф.,
викладач, кафедра іноземних мов,
Національний медичний університет
імені О. Богомольця,
м. Київ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ГУМАНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕДИКІВ

Гуманізація вищої медичної освіти є надзвичайно актуальним питанням, особливо в контексті відповідності системи вищої медичної освіти України світовим вимогам. У статті визначено, що програма підготовки студентів-медиків включає багато гуманітарних дисциплін, а також показано, що завдяки міжпредметній інтеграції при вивченні багатьох профільних дисциплін студенти опановують гуманітарні цикли. Стаття містить визначені автором педагогічні умови та основні принципи гуманізації освіти медиків. Вважаємо перспективним подальше порівняльне дослідження гуманізації вищої медичної освіти в українських медичних ВНЗ та за кордоном.

Ключові слова: професійна підготовка медиків, гуманізація, вища освіта, суб'єкт, гуманітарні дисципліни, гуманітаризація, персоніфікація, діалогізація, індивідуалізація.

Гуманизация высшего медицинского образования является чрезвычайно актуальным вопросом, необходимым для соответствия системы высшего медицинского образования Украины мировым стандартам. В статье определено, что программа подготовки студентов-медиков включает много гуманитарных дисциплин, а также показано, что благодаря межпредметной интеграции при изучении многих профильных дисциплин студенты осваивают предметы гуманитарного цикла. Статья содержит определение сформулированных автором педагогических условий и основных принципов гуманизации образования медиков. Считаем перспективным последующее сравнительное изучение гуманизации высшего медицинского образования в украинских медицинских ВУЗах и учебных заведениях за границей.

Ключевые слова: профессиональная подготовка медиков, гуманизация, высшее образование, субъект, гуманитарные дисциплины, гуманитаризация, персонификация, диалогизация, индивидуализация.

Humanization of high school education system is an extremely urgent problem, the implementation of which is required by the Ukrainian High Medical School system to be appropriate to the world requirements. The article detects that the medical students' curriculum includes many humanitarian subjects as well as the profile subjects, due to the intersubject integration it contains the humanitarian subjects. The author has defined pedagogical conditions and key principles of the medical education system humanization. The further comparative research of the high medical school system humanization in Ukraine and abroad is the subsequent perspective to be studied.

Key words: professional training of medical specialists, humanization, high school system, subject, humanitarian subjects, humanitarization, personification, dialogization, individualization.

Постановка проблеми. У зв'язку із останніми євроінтеграційними тенденціями системи вищої освіти України постає питання її відповідності світовим вимогам. В даному контексті гуманізація вищої освіти займає особливе місце в організації вищої освіти, так як за світовими стандартами професійна спрямованість фахівця на людину як суб'єкта професійної взаємодії обумовлює результативність праці, зокрема в професіях, пов'язаних з комунікацією. Особливо важливим є питання гуманізації професійної освіти медиків, адже альтруїстично-гуманітарна установка медика є необхідною для продуктивної організації процесу взаємодії з пацієнтом під час лікування, що обумовлює правильне прийняття рішень та продуктивну взаємодію. Важливість даного питання та останні тенденції гуманізації вищої освіти України зумовили вибір теми нашого дослідження: «Деякі особливості гуманізації вищої освіти у процесі професійної підготовки медиків».

Метою статті є визначення поняття гуманізації освіти, та власне гуманізації вищої освіти у процесі професійної підготовки медиків, а також основні особливості даного процесу.

Аналіз останніх досліджень. Питання гуманізації української вищої освіти є актуальним, на сьогодні багато українських вчених вивчали дану проблему: Г.О. Балл[2], І.А. Зязюн, П.П. Кононенко, Р.А. Беланова, В.В.Рибалко, С.У. Гончаренко[4], М.І. Романенко [10], О.П. Рудницька, В.А. Семиченко[8] та інші. Дані автори дотримуються думки, що система вищої освіти зазнає переходу до гуманістичної парадигми, що відроджує ідеї гуманізму у вищій школі (Г.О Балл[2], А.І Волинець, С.У. Гончаренко[4], М.В Кісіль[6]).

Також проблему гуманізації вищої фахової освіти вивчали такі науковці як Н.І. Денисенко [5]- гуманізацію навчання студентів[], С.У. Гончаренко та Ю. І. Мальований - загальну концепцію гуманізації освіти[4], В.О. Орлов та В.А Семиченко - питання гуманізації

професійного становлення фахівців. М.В. Кисіль вивчав психолого - педагогічну підготовку в непедагогічних університетах України[6]. Питання гуманізації вищої медичної освіти за кордоном досліджували такі українські науковці як Ю.Е. Лавриш та І.О. Паламаренко [7].

Виклад основного матеріалу.

Отже, питання гуманізації освіти вивчалось різними вітчизняними та іноземними науковцями, опрацювання публікацій яких дало можливість визначити поняття гуманізації вищої освіти. С. У Гончаренко [4] формулює поняття гуманізації освіти як «орієнтацію її цілей, змісту, форм і методів на якнайповніше втілення у кожній особистості людської сутності». В цілому, гуманізацію вищої освіти можливо визначити як таку систему організації вищої освіти, в якій людину ставлять на перше місце як вищу цінність буття, зі спрямованістю на суспільні та особисті інтереси, реалізацію всіх заповісів, тощо.

Завдяки проведеному аналізу праць вітчизняних науковців ми дійшли до висновку, що гуманістична технологія вищої освіти ґрунтується на партнерській взаємодії студентів та викладачів та постійному саморозвитку та самовдосконаленню студентів. Перехід від класичної авторитарної моделі викладання «Викладач - суб'єкт» та «Студент – об'єкт» до партнерської моделі, де студент є і суб'єктом, і об'єктом навчання водночас, є запорукою гуманізації навчання та подальшої гуманізації майбутньої професійної діяльності медиків.

Нами було визначено наступні педагогічні умови гуманізації вищої освіти студентів - медиків: єдність гуманістичної спрямованості з професійним становленням майбутніх медиків, реалізація особистісно-орієн-

тованої підготовки майбутніх медиків з метою формування їх гуманістичної спрямованості, особистий приклад викладачів та співробітників медичних ВНЗ, який сприяє гуманістично спрямованій атмосфері закладу, активна та цілеспрямована участь викладачів та співробітників ВНЗ у вирішенні завдань формування гуманістичної спрямованості особистості майбутніх медиків, а також гуманістична орієнтованість змісту навчання майбутніх медиків з використанням проблемного навчання як основи гуманізації професійної взаємодії.

На даний момент програма підготовки студентів-медиків включає багато гуманітарних дисциплін: історію України, історію української культури, історію медицини, філософію, соціологію, політологію, основи біоетики, деонтологію, іноземну мову, тощо. Заняття з даних предметів сприяють розвитку таких рис як національної свідомості, особистісного потенціалу та самовдосконалення студентів, альтруїстично-гуманістичну спрямованість професійної діяльності майбутніх медиків. Метою даних занять є не тільки розвиток когнітивного компоненту гуманістичної спрямованості медичної професії, але формування та закріплення практичного проявлення гуманізму діяльності лікаря. Також велике значення відіграє міжпредметна інтеграція гуманітарних дисциплін в межах викладання фахових дисциплін з дослідженням питань етики, біоетики, деонтології та вивченні основних філософських категорій протягом циклу фахових дисциплін та проходження практики.

Гуманізація вищої освіти студентів-медиків охоплює наступні питання:

- поєднання вивчення фахових дисциплін з соціокультурними аспектами, тобто вивчення про-

цесу норми та патології людського здоров'я з урахуванням соціальних норм та культурного аспекту(наприклад, проблеми переривання вагітності, евтаназії тощо);

- організацію та проведення медичних досліджень з урахуванням питань біоетики, а також проведення досліджень в галузі медицини з урахуванням соціальних, культурних та національних особливостей (наприклад, при дослідженні поширеності інфекційних захворювань вивчення, чи прийнято звертатись до лікаря, брати лікарняний, ставлення населення до вакцинації тощо);
- міждисциплінарну інтеграцію фахових медичних дисциплін та предметів гуманітарного циклу (психології, культурології, філософії деонтології);
- постійну інтеграцію елементів деонтології, психології професійної взаємодії та біоетики при проведенні фахових занять;
- інтеграцію гуманітарної підготовки за рахунок всебічного розвитку студентів на заняттях та після них, розвитку особистості студента, виховання загальнолюдських якостей викладачами та співробітниками ВНЗ.

Гуманістична спрямованість системи вищої медичної освіти повинна бути орієнтована на надання висококваліфікованої медичної допомоги лікарем, профілактику захворювань та реабілітацію пацієнтів, продуктивну організацію взаємодії на рівні «лікар - пацієнт», «лікар - лікар» та «медична установа - пацієнт»; організацію та проведення навчально - виховного процесу у медичному ВНЗ, проведення наукових досліджень, дотримання

етичних та конституційних прав студентів[11].

Н. Денисенко вважає основними наступні принципи гуманізації вищої освіти: гуманітаризації, персоніфікації, діалогізації, індивідуалізації[5]. Зупинимось детальніше на впровадженні даних принципів в контексті вищої медичної освіти.

Щодо принципу гуманітаризації вищої освіти майбутніх медиків, варто зазначити, що протягом навчання студенти опановують цикл гуманітарних дисциплін, як-то: історія України, іноземна мова, філософія, політологія, різні види психології, історія української культури. При цьому зміст дисциплін несе професійно спрямовану направленість, та сприяє формуванню «я - концепції» майбутніх лікарів як повноцінних суб'єктів професійної діяльності(вивчення іноземної мови професійного спрямування для спілкування з пацієнтами, вивчення історії медицини, філософські погляди на лікування тощо). Також гуманізація вищої освіти досягається за рахунок міждисциплінарних зв'язків, як-то при викладанні фахових дисциплін з елементами гуманітарних (хірургії з основами етики, внутрішньої медицини з основами деонтології). З іншого боку, профільні дисципліни сприймаються студентами у медичному ВНЗ як основні дисципліни, що не зменшує значення гуманітарних, проте інколи може сприяти зменшенню значимості гуманітарних дисциплін.

Принцип персоніфікації обумовлює, що особистість студента є важливою в організації навчального процесу, та організація навчального процесу здійснюється на партнерських засадах із викладачем. Шляхом подальшого наслідування та імітування моделі взаємодії студента з викладачем можливо виховувати модель гуманізації

відношення майбутніх медиків до їх пацієнтів. Даний принцип реалізується в рамках когнітивного підходу (ознайомлення студентів з моделлю взаємодії та правилами взаємодії), мотиваційний (мотивація відношення до себе, самоповаги, самоконтролю, тощо), організаційно – діяльнісний (взаємодія на практичних заняттях з провідною роллю студента та подальшим перенесенням даної ролі у професійну сферу).

Принцип діалогізації вищої освіти включає в собі взаємодію студента на рівні «студент-викладач», «студент - студент», «студент - група студентів» та «група студентів - викладач». При даній взаємодії важливим є вивчення можливих моделей взаємодії (партнерська, авторитарна, безініціативна), з акцентом на партнерську взаємодію та напрацювання основних умінь та навичок партнерської взаємодії.

Одним із головних принципів гуманізації процесу навчання є індивідуалізація процесу навчання у медичному ВНЗ відповідно до особистих цілей та потреб студента, з урахуванням його психо-фізіологічних особливостей (тип мислення, швидкість мислення, інтровертність-екстравертність, тип сприйняття), а також індивідуальних особливостей певного періоду навчання студента. Тільки за умов гуманного відношення до студента та сприйняття його людської гідності як найвищої цінності можливо говорити про гуманізацію вищої освіти.

В межах даних принципів варто зазначити певні структурні особливості гуманізації вищої освіти медиків:

- формування поваги до особистості людини та самоповаги, а також само моніторингу та самоконтролю, як під час навчального процесу так і поза навчальним процесом. Виховання

поваги до особистості людини сприяє організації майбутньої професійної діяльності на партнерських засадах, спрямованої на людину.

- формування уявлення про здоров'я людей як найважливішу цінність та мету професійної діяльності майбутніх медиків. Стародавній принцип Гіппократа «Не нашкодь», є актуальним в наш час. При виборі між можливістю заробити гроші, або просунутись по кар'єрній драбині та одужанням пацієнта лікар повинен обирати благо пацієнта.
- спрямованість системи вищої освіти студентів - медиків на загальнолюдські цінності (розвиток духовності медиків), національні цінності (розвиток національної свідомості), креативної особистості (реалізації особистісного потенціалу людини).

Даних показників можливо досягнути за умов: урахування потреб та індивідуальних особливостей студентів при формулюванні цілей занять, забезпеченні мотивуючого навчального середовища для студентів-медиків,

виховання та особистісного зростання особистості студента, використання інноваційних навчальних технологій, індивідуального підходу до оцінювання студентів, згідно акмеологічним засад, власного позитивного зразка викладачів та працівників ВНЗ, сприяння подальшому безперервному саморозвитку студентів.

Висновки та подальші перспективи дослідження. Отже, гуманізацію вищої освіти, зокрема медичної, визначено як таку систему організації вищої освіти, в якій людину ставлять на перше місце як вищу цінність буття, зі спрямованістю на суспільні та особисті інтереси, реалізацію всіх запитів,

тощо. Було встановлено наступні педагогічні умови гуманізації вищої освіти студентів - медиків: єдність гуманістичної спрямованості з професійним становленням майбутніх медиків, реалізація особистісно орієнтованої підготовки майбутніх медиків, активна та цілеспрямована участь викладачів та співробітників ВНЗ у вирішенні завдань формування гуманістичної спрямованості особистості майбутніх медиків, гуманістична орієнтованість змісту навчання майбутніх медиків. Показано, що програма підготовки студентів-медиків включає багато гуманітарних дисциплін: історію України, історію української культури, історію медицини, філософію, соціологію, політологію, основи біоетики, деонтологію, іноземну мову, вивчення яких сприяє розвитку таких рис як національної свідомості, особистісного

потенціалу та самовдосконалення студентів, альтруїстично-гуманістичну спрямованість професійної діяльності майбутніх медиків. Також визначено, що завдяки міжпредметній інтеграції при вивченні багатьох профільних дисциплін студенти опановують гуманітарні цикли, як-то етику, деонтологію, психологію спілкування тощо. Аналіз особливостей гуманізації вищої медичної освіти вказав на необхідність дотримання наступних принципів: гуманітаризації, персоніфікації, діалогізації, індивідуалізації, реалізація яких описана у статті. Встановлено умови, за яких можливо досягнути даних показників. Вважаємо перспективним подальше порівняльне дослідження гуманізації вищої медичної освіти в українських медичних ВНЗ та за кордоном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андріївський І.Ю., Сільчук Т.Т. Медсестринська модель Мойри Аллен – одна з найсучасніших моделей / І.Ю. Андріївський, Т.Т. Сільчук // *Медсестринство України*. – 2003. – № 2. – С. 24-25.
2. Балл Г.А. К анализу идейных основ гуманистически ориентированного образования / Г.А. Балл, А.Г. Вольнец // *Гуманизация образования*. – 2000. – № 1. – С. 22-51.
3. Глухова Т.И. Психолого-педагогические аспекты самосовершенствования личности специалиста / Т.И. Глухова, А.Т. Малый, А.Р. Кирилай // *Педагогіка, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. – Харків, ХДАДМ, 2007. – №6. – С. 100-105.
4. Гончаренко С. Гуманізація освіти – запорука виховання творчої та духовно багатой особистості / С. Гончаренко // *Дидактика професійної школи : зб. наук. пр. / [редкол. : С.У. Гончаренко (голова), В.О. Радкевич, І.Є. Каньковський (заст. гол.) та ін.]*. – Хмельницький : ХНУ, 2005. – Вип. 3. – С. 19-23.
5. Денисенко Н.І. Принципи гуманізації освіти у процесі професійної підготовки менеджерів організацій у вищих навчальних закладах / Н.І. Денисенко // *Український науковий журнал «Освіта регіону» [Електронний ресурс]*, режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/415> (дата звернення 20.04.2015).

6. Кісіль М.В. Гуманізація вищої освіти як сучасна тенденція / М.В. Кісіль // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції. – Суми, 2008. – С. 49–51.
7. Лавриш Ю.Е. Філософські засади викладання сестринської справи у вищих медичних закладах Канади / Ю.Е. Лавриш // Електронний ресурс], режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/1032/1/06lyuyek.pdf> (дата звернення 18.04.2015).
8. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу / В.В. Москаленко. – К., 2007. – 244 с
9. Попов Н.В. Философия и методология научно-медицинского познания/ Н.В. Попов // – К.: НМУ, 2002. – 300с..
10. Романенко М.І. Гуманізація освіти: концептуальні проблеми та практичний досвід/ М.І. Романенко // – Дніпропетровськ: Промінь, 2001.– 24 с.
11. Gottlieb L.N., Feeley N. Nursing intervention studies: issues related to change and timing/ L.N. Gottlieb, N. Feeley. // *Canadian Journal of Nursing Research*, 1995, Spring; № 27 (1): PP. 13-29.